

Landsthingsmand (Goos) fremhævede, og hvad iøvrigt ogsaa den første ærede Taler kom ind paa, om det er Retfærdighedskrav eller blot Billigheds- eller Humanitetskrav, som skulle lægges til Grund for denne Erstatning. Men jeg maa sige, at saa længe man stiller sig paa den Maade som den første ærede Taler, idet han slutter sig til Forslaget, og altsaa hans Tanke ikke faar noget bestemt Udtryk, enten han saa, som han sagde, stemmer for det som et Billighedskrav eller, som jeg opfatter det, som et Retfærdighedskrav, synes jeg ikke, at det har saa stor praktisk Betydning, at det er værd at indlade sig paa Drøftelsen af, om det er et Retfærdighedskrav eller Billighedskrav, der skal gjøres gjældende. Naar jeg blot kunde faae Forslaget, som jeg ønsker det, kan det for saa vidt være mig det Samme, om de enkelte Herrer stemme for det af den ene eller den anden Grund. Skulle derimod de forskjellige Meninger have deres Udtryk i Forslaget — og det er naturligt, at det kan ske, saaledes som den ærede sidste Taler udtalte — faar det ganske vist overordentlig stor Betydning, om man betragter det som en Ret, Bedkommende har, eller kun som et Billighedskrav, vi søge at opfylde. Det er et Spørgsmaal, der har været overmaade stærkt omdebatteret og i høi Grad kan siges at være omtvistet. Jeg tror nu, at man i den Retning kan lade sig veilede af den Følelse, som boer i de fleste af os, uden at man behøver derfor at være Jurist. Hvert Medlem af Samfundet vil have en bestemt Følelse af, om han synes, at det er en Ret, der tilkommer Bedkommende, eller om det kun er en Naade, han nyder. Min Opfattelse er, at det er en Ret, og derfor kunde jeg ikke føle mig tilfredsstillet ved, at det blot blev en Besøielse for Domstolene; det vilde i saa Tilfælde kun blive en Naades- eller Skønssag, og jeg veed ikke rigtig, om man har Ret til at uddele den Slags Naadegaver paa de andre Borgernes Beføstning. Men selv bortset deraf vil det lede til en saadan Forskjellighed i Opfattelserne og i de enkelte Tilfælde til en saadan Afhængighed af den enkelte Dommer, at det ikke vilde tiltale mig, at man gif den Vej. Jeg vil nødig komme for dybt ind paa de Principer, som ligge til Grund for en saadan Tanke. Jeg tror ikke, at Diebliffet er heldigt til at fordybe sig i den Sort Underpøgelser, thi jeg frygter for, at kommer jeg for langt ind derpaa, ville atter Andre komme med Drøftelser deraf. Imidlertid maa jeg dog i al mulig Korthed antyde, at det jo i ældre Tid har

været et høist tvivlsomt Spørgsmaal, hvorvidt Statens Erstatningsret overfor de Indgreb, den gjør i Borgernes Frihed, strækker sig, men jeg tror, at den Udvikling, vi nu i en Narrække i hele det dannede Samfund hele Europa over er gaet, gaar i videre og videre Grad i den Retning, at Staten er pligtig til at give Erstatning for de Indgreb, som den i det Almenes Interesse ser sig nødsaget til at gjøre i den Enkeltes Rettighed og Frihed. Man kan som et Exempel, som jeg iøvrigt strax indrømmer ikke passer her, nævne Expropriationen: at Staten gjør Indgreb i Eiendomsretten, fordi den trænger til en Andens Eiendom. I gamle Dage var der vist ingen Bestemmelse om, at Staten skulde give Erstatning, fordi den tog Andres Eiendom, men det Princip er efterhaanden trængt igjennem, og nu have vi det staaende i Grundloven, at Eiendomsretten er ukrænkelig, og at der i Tilfælde af Expropriation skal gives fuld Erstatning. Jeg nævner det blot i Forbigaaende, thi Forholdene ere i dette Tilfælde væsentlig forskjellige, men der er en Mangfoldighed af Tilfælde, hvori Staten i den nyere Tid giver Erstatning, men hvor der i gamle Dage ikke var Tale derved. Jeg nævner som Exempel Krigsskade. Naar i ældre Tid Staten — eller Kongen var det vel snarere, Fyrsten — sendte sine Armeer ud i Landet, levede de tildels paa Landets Beføstning, og Alt, hvad der blev ødelagt og ødelagt af Landets egne Armeer, var der ikke Tale om at give Erstatning for. Saa kom man efterhaanden til mere ordnede Tilstande og søgte ligelig at fordele de Byrder, som kunde følge af disse Krigsforhold. Men nu ere vi jo komne til, at vi gjentagne Gange have erkjendt, at selv naar Staten helt uskyldig, kan jeg sige, overfaldes af fremmede Magter, som ødelægge Landet, bliver der givet Erstatning, naagt Staten i høi Grad er uskyldig i de Ulykker, der sker. Vi have jo i den nyere Tid ikke saa Løve, der give Erstatning, naar man i det Almenes Interesse foretager Ting, som lede til Forurettelse for Bedkommende. Jeg vil for Exempel nævne Løven om Kvægshygen, hvor der gives Erstatning af Staten, naar Kvæget nedslaaes. Altsaa, det Princip trænger mere og mere igjennem, at naar Staten i det Almenes Interesse fordrer Offre, bør den give den Enkelte, som lider derunder, Erstatning derfor. Man har jo nævnt mange forskjellige Grundlag for Erstatning her. Det er undertiden lidt vanskeligt for selve Videnskaben at begrunde det, som den medfødt Følelse, som enhver Statsborger